

Kuka kantaa vastuun kouluampumisten pahasta?

JOHDANTO

Kouluampumiset järkyttivät suomalaisia 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Jokelan ja Kauhajoen tapahtumien jälkeen valtakunnan laajalevikkisimmässä sanomalehdessä, *Helsingin Sanomissa*, keskusteltiin ampumisten syistä, vastuullisista tahoista ja vastaavien tapahtumien estämisestä. Kuten muutkin yllättävät kuolonuhreja aiheuttavat teot järjestäytyneessä yhteiskunnassa, kouluampumiset nostivat esille pahuuden ongelman: miksi paha tapahtuu hyvänä pidetyn yhteiskunnan tukemissa oppilaitoksissa? Koska kuolonuhrien joukkoon päätyivät myös tekijät, kysymys tekojen seurausten vastuusta muodostui ongelmalliseksi.

Tässä artikkelissa analysoin *Helsingin Sanomissa* kouluampumisten jälkeen käytyä yhteiskunnallista keskustelua moraalifilosofisesta näkökulmasta. Kantaaottavat kirjoitukset käsittävät Jokelan (2007) ja Kauhajoen (2008) kouluampumisten¹ jälkeen *Helsingin Sanomien* painetuissa lehdissä julkaistut pääkirjoitukset, vieraskynät, mielipidekirjoitukset, kolumnit ja kommentit sekä joitakin laajempia kouluampumisia käsitteleviä artikkeleita, joissa otetaan kantaa kouluampumisiin.² Kouluampumisia on viestinnän tutkimuksessa analysoitu muun muas-

sa kriisiviestinnän näkökulmasta, jolloin keskiössä ovat olleet tapahtumien aikana syntyneet uutistuotteet, verkkoviestinnän vaikutus niihin sekä toimittajien työ katastrofiuutisoinnissa.³ Kantaaottavia

-
- 1 Käytän 18-vuotiaan lukiolaisen 7. marraskuuta 2007 Jokelan koulukeskuksessa ja 22-vuotiaan restonomiopiskelijan 23. syyskuuta 2008 Kauhajoen ammattiopistossa tekemistä teoista nimitystä Jokelan ja Kauhajoen kouluampumiset. Vaikka molempiin tuhotöihin kuului tulipalojen sytyttäminen, termi kuvaa ampuma-aseiden keskeisyyttä ja tuhovoimaa sekä oppilaitoksen merkitystä teon kohteina. Termi ampuminen kuvaa toiminnan tarkoituksellisen ja tavoitteellisen luonteen paremmin kuin esimerkiksi sattumanvaraisemmalta kuulostava kouluammuskelu tai koulusurmat. Tekijöitä kutsun Jokelan tai Kauhajoen tekijäksi tai ampujaksi.
 - 2 Aineiston 228 kirjoituksesta pääkirjoituksia oli 14, muiden lehtien pääkirjoituksia referoivia tekstejä 3, vieraskynäkirjoituksia 14, mielipidekirjoituksia 120, kolumneja, kommentteja ja analyyseja eri puolilla lehteä 49 sekä artikkeleita, joissa keskusteluun osallistuttiin joko toimittajan tai asiantuntijan suulla tai kirja-arvostelun kautta 28. Aineiston keruuta varten olen käynyt läpi lehdet marraskuusta 2007 tammikuuhun 2008 sekä syyskuusta joulukuuhun 2008. Kouluampumisia käsiteltiin myöhempien väkivallantekojen yhteydessä ja selvitysraporttien ja tutkimusten valmistuttua sekä tapahtumien vuosipäivinä. Siksi aineistossa on yksittäisiä kirjoituksia myös vuosilta 2009, 2010 ja 2011.
 - 3 Hakala 2009; Raittila et al. 2008 ja 2009.

kirjoituksia tai niiden sisältämiä moraalikäsitteitä ei ole aiemmin tutkittu. Niissä esitetyt erilaiset näkemykset eivät mukaile tekstilajien raja-aitoja. Osassa kirjoituksia viitataan toisiin kirjoituksiin, mutta useat teksti kommentoivat muualla julkisessa keskustelussa olleita kouluampumisiin liittyviä teemoja tai nostavat esiin uusia avauksia. Aineiston hajanaisuus ja laajuus lisäävät sen yhteiskunnallista merkittävyyttä: kirjoitukset kuvaavat kouluampumisia koskevia moraalikäsitteitä kattavasti.

Otsikon kysymykseen vastaamiseksi selvitän, mikä kouluampumisissa miellettiin *Helsingin Sanomien* aineistossa pahaksi ja kenen ajateltiin olevan vastuussa siitä. Kouluampumiset ovat kiistatta aktiivista toimintaa, joten niitä on perusteltua tarkastella filosofisen teon teorian ja toiminnan käsitteen valossa. Paitsi kouluampumisia, filosofinen toiminnan käsite auttaa jäsentämään myös lehtikirjoituksia, jotka ovat kirjoittajien keinoja ilmaista käsityksensä ja ajatuksensa sekä pyrkimyksiä vaikuttaa toisiin yhteiskunnan jäseniin. Ne ovat yhteiskunnallista toimintaa, joka kertoo kirjoittajien intresseistä. Erittelen aluksi toiminnan käsitteen ja sen avulla suomalaisia kouluampumisia toimintana. Koska paha määrittäytyy suhteessa hyvään,⁴ luon hyvän, pahan ja vastuun käsitteiden filosofiassa saamien merkitysten avulla käsitteistön, jonka avulla analysoin kirjoitusten käsityksiä pahasta ja vastuusta. Lopuksi arvioin kirjoituksista nousevien näkemysten moraalifilosofisia perusteita ja ongelmia sekä näkemysten vaikuttavuutta kouluampumisten estämiseen.

KOULUAMPUMISET TOIMINTANA

Kouluampumisten käsitteellistäminen kertoo siitä, millaisella jatkumolla niitä tarkastellaan ja millaisin välinein niitä koetetaan selittää. Ne voidaan mieltää kouluväkivallan⁵ alalajiksi, perhesurmien kaltaisiksi miesten tekemiksi murha-itsemurhiksi⁶ tai osaksi julkisen tilan joukkosurmien ketjua.⁷ Kouluampumiset on tutkimuksissa ja julkisessa keskustelussa mielletty kuitenkin omaksi ilmiökseen,⁸ jossa nykyinen tai entinen oppilas vie oppilaitokseen aseensa ja alkaa ampua sillä,⁹ ja jolla on myös kansainvälinen ulottuvuus.¹⁰ Ilmiöksi kutsuminen on yritys ottaa tapahtumat haltuun. Sitä motivoi halu löytää vaikuttaneet syyt ja yritys estää vastaavia tapahtu-

masta.¹¹ Tekojen yhteiskunnallinen ilmiöittäminen saattaa kuitenkin häivyttää tekijöiden roolin ja ampumisten moraalisen luonteen. Pohjimmiltaan kouluampumisissa on kyse ihmisen toiminnasta sekä sen seurauksista ja vaikutuksista toisiin ihmisiin.

Suomalaiset kouluampujat myös pyrkivät vaikuttamaan. Jokelan ampuja oli haaveillut jonkinlaisesta iskusta kouluunsa jo reilu puoli vuotta aikaisemmin. Hänen tekonsa ei tapahtunut hetkellisessä mielenhäiriössä, vaan se oli suunniteltu: aseensa hankkiminen, ampumisen harjoittelu ja omien ampumisvideoiden editointi ja verkkoon lataaminen vaativat aikaa ja vaivaa. Suunnitelmallisuudesta kertoi myös manifesti, jossa hän koetti perustella tekoaan yhteiskunnallisesti. Kauhajoen ampuja jäljitteli vuotta myöhemmin Jokelan tekijän toimintaa ja pukeutumista.¹² Hänenkin tekoaan edelsi aseensa hankkiminen, ampumaradoilla käyminen ja ammuskelun kuvaaminen videolle sekä videoiden laittaminen internetiin. Kaikki nämä osoittavat tekojen olleen johdonmukaisesti toteutettua toimintaa.¹³

Ihmisen toimintaa voidaan eritellä käytännöllisenä päättelynä eli praktisena syllogismina. Praktisen syllogismin ensimmäisessä premississä muotoillaan päämäärä, joka kertoo, mitä pidetään toivottuna. Toinen premissi eli keinopremissi kertoo toimijan episteemisestä asenteesta, joka kohdistuu päämäärän aikaan saamisen edellytyksiin. Keinopremissi kertoo, pitääkö toimija keinoa välttämättömänä ehtona (2a), jota ilman päämäärä ei ainakaan toteudu, vai riittävänä ehtona (2b), josta automaattisesti seuraa, että päämäärä toteutuu. Johtopäätöksenä toimija ryhtyy toimimaan valitun keinon mukaan.

1 A toivoo/tahtoo, että P.

2a A uskoo/tietää, ettei P ellei Q.

2b A uskoo/tietää, että jos Q niin P.

A alkaa toimia Q.

Edellä olevassa muotoilussa A tarkoittaa toimijaa, P päämäärää ja Q keinoa. Ihmisen toiminta on harvoin tällaista tiedostettua päättelyä, mutta usein jälkikäteen kysyttäessä toimija kykenee ilmaisemaan, mitä hän milläkin toiminnallaan on tavoitellut.¹⁴

Intentionaalisuus on toimintaan sisältyvä käsitteellinen ehto: kyseiselle aktille on edes jälkikäteen oltava muotoiltavissa jokin aikomus eli intentio. Mikäli tämä ehto ei täyty, jossakin ihmisen aiheuttamassa tapahtumassa on toiminnan sijaan kyse vahingosta, refleksistä tai sattumasta.

Toinen toiminnan käsitteeseen sisältyvä käsitteellinen ehto on, että edistäessään päämääräänsä toimija pyrkii toteuttamaan aina jotakin intressiään eli jotakin hyvänsä. Hyvä tarkoittaa tässä yhteydessä tavoittelemisen arvoista eli käsitteellisessä mielessä hyvää seikkaa.¹⁵ Tavoittelemisen arvoista hyvää voi toimijalle olla esimerkiksi jonkin asian tilan muuttaminen, estäminen, säilyttäminen tai edistäminen.

Toiminta voidaan pilkkoa tarkemman tarkastelun avulla tekojen sarjaksi, mikä auttaa arvioimaan toiminnan onnistumista. Toiminnan onnistumiseen ja epäonnistumiseen vaikuttavat seuraavat seikat: toteutuuko tekosarjan tulos, sen aiotut kausaaliset seuraukset sekä niiden vaikutukset. Yksittäisen teon voidaan sanoa tulleen tehdyksi, kun sen tulos astuu voimaan. Toiminnan aiottuna tavoitteena on harvoin kuitenkaan pelkkä tekojen tulos, vaan yleensä toimija aikoo saada aikaan tuloksen ennakoituja kausaalisia seurauksia tai niiden vaikutuksia.¹⁶ Toiminnan tavoitteesta riippuu, millaisin ehdoin toimintaa voidaan pitää onnistuneena: jos tavoitteena on saada ainoastaan tulos voimaan, toiminnan onnistuminen on todennäköisempää kuin jos tavoitellaan tuloksen seurauksien pidempiaikaisia vaikutuksia.

Teot ja toiminta vaikuttavat kolmitahoisesti: tekijään itseensä, teon kohteeseen sekä ympäristöön. Valmiiksi saatettu ja siinä mielessä onnistunut toiminta tuottaa tekijälleen psykologista tyydytystä, ja se vahvistaa tekijän toimijuutta. Usein onnistunut toiminta tuo mukanaan palautetta esimerkiksi tekijän vertaisryhmältä. Epäonnistunut tai kesken jäänyt toiminta sen sijaan voi turhauttaa tekijää paitsi siksi, että tämä jää vaille toiminnan loppuun saattamisen tuottamaa tyydytystä ja toimijuuden vahvistumista, myös siksi, että se jää ympäristön silmissä pimentoon tai päättyy kritiikin kohteeksi.

Esimerkiksi mielipidekirjoituksen kirjoittaja on tehnyt mielipidekirjoittamisteon kirjoitettuaan mielipiteensä valmiiksi. Teko voi epäonnistua, jos

kirjoitusväline hajoaa tai kirjoittaminen keskeytyy jostakin muusta syystä. Toinen teko on mielipiteen lähettäminen julkaisualustalle. Kun mielipidekirjoittamista lähestytään toimintana, toimijan voi sa-

- 4 Pahaa on määritelty hyvän kautta länsimaisessa moraali-filosofiassa Augustinuksesta asti. Augustinus, *Tunnustukset*, 7. kirja.
- 5 Kiilakoski 2009, 17–18.
- 6 Murha-itsemurhatermiä käyttää Minna Nikunen, joka on tutkinut perhesurmien rikosuutisointia. Nikunen 2005, 19–20.
- 7 Tällöin samaan tekojen jatkumoon kuuluisivat myös esimerkiksi helsinkiläisellä ampumaradalla skitsofreniaa sairastaneen espoolaisnaisen vuonna 1999 tekemä kolmoissurma, Myyrmannin kauppakeskuksen pommiisku 2002 ja Sellon kauppakeskuksen ampumiset 2009. Ensiksi mainittu ei noussut kouluampumiskeskustelussa esiin, vaikka tekijöiden mielenterveysongelmista puhuttiin. Jälkimmäisten kahden yhteyteen kouluampumiset liitettiin joissakin uutisissa ja keskusteluissa.
- 8 Paitsi historialliseksi omanlaisekseen ilmiöksi, kouluampumiset on mielletty myös media-ilmiöksi. Ks. Raittila et al. 2008 ja Hakala 2009.
- 9 Kouluampumisia selittäneiden tutkijoiden määrittelykiistoissa ovat nousseet esiin mm. tekijän ikä ja uhrien lukumäärä. Kiilakoski 2009, 16–18; Larkin 2009, 1310; Raittila et al. 2008, 12 ja 15.
- 10 Myös yhdysvaltalaiset koulusurmaajat ovat saaneet runsaasti mediahuomiota ja matkineet toisiaan. Larkin 2009; Muchert & Carr 2006; Consalvo 2003.
- 11 Kouluampumisilmion käsitteellistämistä, historiaa, mediaoitumista ja yhteiskunnallista käsikirjoitusta olen käsitellyt aiemmassa tutkimuksessani. Pelkonen 2012, 5–29, 50–59.
- 12 Kuvasto, jota suomalaiset kouluampujat käyttivät, oli lainattu Columbine High Schoolin ampujilta, jotka vuonna 1999 jättivät jälkeensä julkisuuteen päätyntä videomateriaalia. Columbinen ampumisten jälkeen kouluampujat ovat tietoisemmin tavoitelleet mediahuomiota teoilleen. Larkin 2009, 1311–1317.
- 13 Pelkonen 2012, 6–9.
- 14 Von Wright nostaa praktisen syllogismin merkittäväksi tekijäksi toimijan aikomuksen eli intention, jonka hän tarvittaessa voi jälkikäteen muotoilla sitä kysyvälle. Von Wright 1985, 54. Tämä poikkeaa filosofisista teon teorioista, joissa teko selitetään kausaalisesti determinoituvaksi seuraukseksi jostakin syystä. Kirjavainen 1996, 113–115.
- 15 Päämäärät ovat käsitteellisessä mielessä hyviä, kun ne irrotetaan päämäärän seurauksista ja edellytyksistä. Käsitteellisessä mielessä toiminnan ainoa päämäärä ei voi olla agentille sinänsä pahaa, sillä se olisi ristiriidassa toimomisen ja tahtomisen käsitteiden kanssa. Vahingollista ja haitallista voidaan asettaa välineelliseksi päämääräksi. Niitä voidaan tavoitella päämäärinä esimerkiksi virheel-lisen käsityksen vuoksi. Hallamaa 2011, TTYTE 8.9.; von Wright 2001, 36.
- 16 Von Wright 2001, 192–193.

noa tavoittelevan kirjoittamis- ja lähettämistoiminnallaan kirjoituksen julkaisua sekä sen aiheuttamia vaikutuksia. Mikäli kirjoitusta ei koskaan julkaista, vaikuttamistoiminta epäonnistuu eikä kirjoittajan tavoite toteudu. Julkaisusta huolimatta lukijoiden reaktiot tekstiin eivät välttämättä vastaa kirjoittajan aikomia vaikutuksia, sillä hänet voidaan ymmärtää väärin tai kirjoitusta ei ylipäätään lueta. Mielipidekirjoitustoiminta ei siis kirjoittajan kannalta välttämättä onnistu.

Kouluampujien toiminnasta on hyvä kysyä, mitä he toiminnallaan tavoittelivat tai halusivat saada aikaan. Tavoitteesta riippuu se, miten hyvin toiminnan voi sanoa onnistuneen. Jokelan tekijä oli päiväkirjamerkinnoissään haaveillut aiheuttavansa suurta tuhoa ja mahdollisimman monta kuolonuhria. Yli puoli vuotta suunniteltu isku oli kuitenkin ohi reilussa kahdessakymmenessä minuutissa. Ammuttujen luotien määrään nähden tuho olisi voinut olla pahempi. Tulipalon syyttämisenkin epäonnistui.¹⁷ Tämän perusteella tekijän haaveilema suuri tuho ei täysin toteutunut.

Kauhajoen tekijän tuhotoiveista ei ole tarkkaa tietoa, sillä hän ei jättänyt jälkeensä juurikaan kirjallista materiaalia. Hän kohdisti tuhoamistoimintansa luokkahuoneeseen, jossa hänen oma opiskeluryhmänsä oli tentissä. Opiskelutovereidensa ja opettajansa ampumisen jälkeen tekijä sytytti luokan palamaan. Palavasta luokasta onnistui pakenemaan kolme opiskelijaa. Puolitoista tuntia kestäneen toimintansa aikana tekijä sytytti tulipaloja eri puolelle koulua. Opiskelijat oli tätä ennen ehditty evakuoida.¹⁸

Aineiston mukaan ampujien tavoitteena oli saada julkisuutta tai purkaa vihan tunteitaan. Psykologisten arvioiden mukaan tekijät pyrkivät suojautumaan häpeältä, säilyttämään tai palauttamaan itsekunnioituksensa.¹⁹ Jos kouluampujat tavoittelivat ampumisellaan vallan tunnetta, pelkkä ampumisella pelottelu olisi riittänyt heille. Itsemurha ja videomateriaalin luominen ei näyttäisi perustellulta.

HYVÄ, PAHA JA VASTUU MORAALIFILOSOFISINA TYÖKALUINA

Toimintaa ja tekoja voidaan arvioida moraalisesti esittämällä niistä moraalinen arvostelma ja kutsuamalla niitä hyviksi tai pahoiksi. Arvostelmat hyvä

ja paha asettuvat yleensä kontraariselle jatkumolle, jolloin ne eivät ole toisensa käsitteellisesti poissulkevia määreitä.²⁰ Niiden väliin mahtuu moraalin kannalta neutraali toiminnan alue. Moraalisen arvostelman perusteella intentionaalisen teon tekijä on moraalisesti vastuussa teostaan, minkä jälkeen hänelle voidaan moraaliyhteisössä kohdistaa positiivinen tai negatiivinen sanktio, kiitos tai moite.

Toiminnan hyvyyttä tai pahuutta koskeva arvostelma voidaan perustella tarkastelemalla toimijan luonnetta, tekoja tai niiden seurauksia ja vaikutuksia. Ihmisiin liitettynä arvostelma kohdistuu henkilön moraaliseen luonteeseen, jolloin puhutaan hyveellisyydestä ja paheellisuudesta.²¹ Tekoa voidaan arvioida keskittymällä tekijän näkökulmaan ja perusteisiin tehdä teko, jolloin teon moraalista laatua määrittävät tekijän intention kohde ja motiivi eli peruste tehdä teko. Tekoa voidaan arvioida myös sen ulkopuolelta tarkastelemalla sen seurauksia ja vaikutuksia.²² Teon seuraukset voivat tehdä hyvää tai tuottaa vahinkoa eli tehdä pahaa joko objektiivisesti tai subjektiivisesti teon kohteen kannalta tarkasteltuna.²³

Tehty hyvä tai paha ja koettu hyvä tai kärsitty paha ovat kaksi erilaista ja osittain päällekkäistä kehystä, joissa moraalifilosofiassa käsitellään hyvää ja paha. Tehdyssä hyvässä ja pahassa huomion keskipisteessä ovat tekijä ja teko, joita arvioidaan niin tekijöiden ajatusten kuin teon seurausten perusteella. Koetussa hyvässä tai kärsityssä pahassa katse suuntautuu uhriin ja teon tai tapahtuman seurauksiin ja vaikutuksiin, joita sillä on tekijään, teon kohteeseen sekä siitä osalliseksi tuleviin. Näitä tulkintakehyksiä voidaan kutsua moralistiseksi traditioksi ja viisaustraditioksi. Moralistisessa traditiossa pahuutta tarkastellaan ihmisen tekojen kautta, jolloin pahuus merkitsee paheita, tahdon heikkoutta tai korruptoitumista taikka vääristä valinnoista johtuvia seurauksia. Viisaustraditiossa pahuus samastuu kärsimykseen, jota syntyy ihmisten vääränlaisesta itseymmärryksestä ja olemisen tavasta. Viisaustradition edustajille kuten Platonille, Jeesus Nasaretilaiselle ja Spinozalle ihminen ei ole luonnostaan vapaa, vaan vapaus on saavutettavissa vasta todellisen itseymmärryksen koitettua. Moralisteille kuten Aristoteleelle, Rousseaulle ja Kantille

ihminen on luonnostaan vapaa valitsemaan omat tekonsa, ja tämän vuoksi niitä voidaan arvioida moraalisesti.²⁴

Hyvyyden ja pahuuden käsitteiden viittauskohteet hahmottuvat olemuksellisesti itsenäisiksi, ikään kuin omiksi entiteeteikseen. Pahuudesta on kirjoitettu filosofian historiassa usein jonkin käänteentekevän tapauksen yhteydessä.²⁵ Hyvää ja pahaa voidaan jäsentää myös edellä eritellyn toiminnan käsitteen kautta. Toiminnan tavoite on toimijalleen aina toivottua eli vähintään käsitteellisessä mielessä hyvää. Jos toiminnalla pyritään turvaamaan jonkin toteutumisen tai säilyminen, ovat toteuttamisen tai säilyttämisen kohteet toiminnalla tavoiteltavia hyviä. Jos toiminnalla taas pyritään torjumaan tai estämään jonkin asiointilan toteutumisen, voidaan tuota asiointilaa pitää toimijan kannalta vältettävänä eli käsitteellisessä mielessä pahana, ei-toivottuna asiana.

Vastuun käsitteellä pyritään normittamaan ihmisten toimintaa arvotettujen hyvien mukaan tai negatiivisiksi arvotettuja pahoja välttämällä²⁶ tai saattamaan joku vastaamaan negatiivisesti arvotetusta teosta.²⁷ Molemmissa yhteyksissä vastuu on luonteeltaan sosiaalista eli ihmisten välisiin suhteisiin ja toimintaan liittyvää. Vastuun käsitteessä kietoutuu yhteen kolme osapuolta: A eli vastuullinen, B eli vastaanottava taho, jolle A vastaa, ja x eli vastuun ala, josta A:n voidaan sanoa olevan jollakin perusteella vastuussa. Näiden kolmen muuttujan suhde voidaan muotoilla selkeämmin näin: ”A on vastuussa B:lle asiassa x” tai ”A vastaa B:lle asiasta x”. Vastuusta puhutaan usein A:lle määrättyinä velvoitteina ja harvemmin jollekin taholle vastaamisena.²⁸ Jäsenmän seuraavaksi hyväksyttävän vastuunkantoprosessin vaiheita näiden kolmen muuttujan tekijän avulla.

Vastuunkantoprosessi muuttuu vastuun alan mukaan. Vastuun ala voi suuntautua tulevaisuuteen eli olla velvollisuutta hoitaa jokin asia tai se voi suuntautua menneisyyteen eli olla vastuuta jonkin asian tuloksista ja seurauksista. Yleensä menneeseen suuntautuvasta vastuusta puhutaan moitteiden tai kiitoksen antamisena. Jotta tahoja A voidaan pitää vastuullisena, A:ta edellytetään tiettyjä vähimmäisvaatimuksia. A:ta on voitava pitää toimijana

eli A:n on oltava henkilöagentti tai kollektiivi. Vastuullisella toimijalla on oltava kyky toimia, mutta pelkkä kyky toimia ei vielä riitä tekemään toimijasta vastuullista. Kyvykkyyden lisäksi toimijalta edellytetään rationaalisuutta, jotta hän voi arvioida toimintansa tuloksia ja seurauksia. Lisäksi vastuulliselta toimijalta edellytetään intentionaalisuutta eli sitä, että hän kykenee asettamaan päämääriä ja aikomaan jotakin.²⁹

-
- 17 Kymmenen minuutin ajan Jokelan tekijä ampui eteisaulassa olleita ihmisiä yksi kerrallaan vessan ovelta, jonne hän vetäytyi välillä lataamaan asettaan. Ensimmäinen uhri oli aulassa kävellyt oppilas, muut surmansa saaneet viisi oppilasta ja terveydenhoitaja kerääntyivät aina edellisten uhrien luo. Kierrellessään koulussa ampuja huusi tappavansa kaikki, pelotteli yhtä yläkoululuokkaa ovelta käsin, mutta ei kohdistanut ammuskelua ihmisiin. Tulipalo, jota hän yritti sytyttää polttonesteiden avulla, ei syttynyt. Surmansa saivat vielä toinen käytävällä tulleesta kahdesta oppilaasta sekä ambulanssia vastaan lähtenyt rehtori. Lopuksi Jokelan tekijä vetäytyi jälleen vessan suojiin ja kohdisti viimeisen luodin itseensä. KRP 2007.
 - 18 Kauhajoella ensimmäisten kymmenen minuutin aikana tekijä ampui luokkansa ovelta yhdeksän opiskelutoveriaan ja haavoitti yhtä. Kun hän vetäytyi käytävään lataamaan asettaan, opettaja koetti teljetä ovea, mutta sai surmansa. Luokassa olleista opiskelijoista kolme piiloutui ja pakeni ikkunan kautta tekijän sytytettyä luokassa tulipalon ja poistuttua paikalta. Tekijä ampui itsensä vastaan poliisien päästyä sisälle kouluun. KRP 2008.
 - 19 Ks. Pelkonen 2012, 64–66.
 - 20 Pahan eli haitallisen kontradiktoorin vastakohta olisi tarpeellinen, mikä ei vielä kerro tavoiteltavan asian hyvätekevyydestä. Von Wright 2001, 179 ja 194–198.
 - 21 Hyveellisyuden ja paheellisuuden eli moraalisen luonteen ajattelun muotoutuvan yhteisössä ja rakentuvan toimimalla hyveen mukaan. Ks. Aristoteles, *Nikomakhoksen etiikka* 1113b1–1113b20 ja 1114b10–1114b25; MacIntyre 2004, 149–157; von Wright 2001, 224 ja 233–236.
 - 22 Seurauksien ja vaikutusten arviointiin voi vaikuttaa myös tekijän ennakointi. von Wright 2001, 202–205.
 - 23 Hallamaa 2011, TTYTE 8.9.
 - 24 Koehn 2005, 1–8. Teon vapauden merkityksestä moraalisen vastuun kannalta kirjoittaa Kirjavainen 1996, 109–138.
 - 25 Pahuuden ongelmaa on käsitelty mm. Lissabonin tuhon jälkeen 1700-luvulla ja toisen maailmansodan joukkotuhon paljastuttua 1900-luvulla. Neiman 2004.
 - 26 Vastuu on normittava käsite, kun taas hyvä ja paha ovat arvottavia käsitteitä. Von Wright 2001, 30–32 ja 221. Vrt. Hare 1986; Becker & Becker 1992, 868–871.
 - 27 Arvostelmaa voi katsoa kohdistuvan myös henkilöön, jota vaaditaan vastuuseen. Ks. Ollila 1997, 226.
 - 28 Kirjavainen 1996, 109.
 - 29 Hallamaa 2013, luku 3.1.

Kokemukselliseksi ongelmaksi vastuukysymyksissä muodostuu se, ettei menneeseen suuntautuneessa vastuussa tehtyä saa tekemättömäksi.³⁰ Millainen toiminta vastaajalta A on riittävää vastuun kantamista asiassa x, jos kyse on esimerkiksi ihmisten menetyksestä, ja kuka on vastaanottava taho? Mitä vastuun kantaminen on toimintana ja mitä on tehtävä tai oltava tehty, jotta vastuunkannon voidaan sanoa tapahtuneen? Vastuun kantamisessa on harvoin kyse konkreettisista korvaavista toimista, sillä useinkaan vastuun ala ei ole sellainen, jonka voisi hyvittää paikkaavalla tai korvaavalla toiminnalla. Vastuussa oleminen ilmenee vastaanottavan tahon moitteeseen vastaamisena, puolustavan selityksen antamisena tai seurausten hyvittämisenä rangaistuksen avulla, jotta vastaanottava taho hyväksyisi syyllisen jälleen moraaliyhteisön jäseneksi.³¹

KOULUAMPUMISKIRJOITUSTEN VÄLTETTÄVÄT PAHAT

Helsingin Sanomien kirjoituksissa pahaksi ei mielletty vain kouluampumistekoja. Eksplisiittisesti pahasta kirjoitettiin vähän ja silloin käsitettä käytettiin kuvailevassa ja arvottavassa merkityksessä. Kouluampumiskeskustelun analyysissä toiminnan sekä hyvän ja pahan käsitteet palvelevat kahdella tavalla. Ensinnäkin ne auttavat hahmottamaan, miten kirjoituksissa ymmärretään kouluampumiset toimintana ja jonkin hyvän tavoittelemisena tai pahan estämisenä. Toiseksi niiden avulla kirjoitukset nähdään yhteiskunnallisena toimintana, jolla pyritään edistämään tai säilyttämään jotakin hyvää tai torjumaan jotakin pahaa.

Löysin kouluampumiskeskustelussa tavoiteltavia hyviä ja vältettäviä pahoja ihmisten tunteista, ajattelusta ja toiminnasta sekä yhteisön ja yhteiskunnan rakenteista. Aineistosta erottui neljä tavoiteltavan hyvän ja vältettävän pahan luokkaa: 1) tehtävä, 2) rakenteellinen, 3) koettu ja 4) olemuksellinen hyvä ja paha. Ensimmäisessä luokassa hyvä ja paha on palautettavissa ihmisten tekoihin tai toimintaan. Rakenteelliseksi hyväksi ja pahaksi luokittelun yhteiskuntajärjestelmään ja sen rakenteisiin liitetyt välineelliset seikat, joita pidettiin tavoiteltavina tai vältettävinä niiden hyvää tai pahaa tekevien

vaikutusten mukaan. Kolmannessa luokassa koettavaa hyvää ja pahaa olivat inhimilliset kokemukset kuten rakkaus, kärsimys, järkytys ja erilaiset tunteet. Neljännessä luokassa hyvä tai paha kietoutuvat ihmisen olemukseen tai ovat luonteeltaan itsenäistä, itsessään hyvää tai itsessään pahaa. Luokat eivät ole toisiaan pois sulkevia, vaan jotkut kirjoituksissa tavoiteltavat hyvät ja vältettävät pahat sijoittuvat useampien luokkien alle. Eksplisiittisesti pahasta kirjoitettiin eniten neljännen luokan olemuksellisessa mielessä. Koetan seuraavaksi yhteenvedon tavoin selvittää, mikä kouluampumiskeskustelussa vältettävänä pahoina pidettyjen eri luokkien pahojen ongelmallisuus on.

Kun vältettävä paha oli jotakin tehtyä, se muistutti edellä mainittua moralistisen tradition käsitystä pahasta: pahaa on toisiin ihmisiin kohdistunut ja heidän hyvänsä vahingoittava toiminta kuten väkivalta. Kouluampumisissa paha ilmenee väärin tai kieroutuneiden tavoitteiden omaksumisena, jolloin pahantekoon johtava vika on joko tekijöiden ajattelussa tai heidän saamissaan malleissa. Tehdyn pahan mielessä kouluampumiset ovat pahoja siksi, että tekijä toimi väärin, vastoin lakia ja yhteisön hyvää. Tekojen pahuutta näytti kirjoittajien mielestä lisäävän niiden tavoitteellisuus sekä vahingolliset seuraukset.

Rakenteellisen pahan luokassa pahuus kietoutui yhteiskunnassa vallitseviin toimimattomiin arvoihin tai käytänteisiin, jotka kirjoitusten mukaan synnyttivät pahoja tekoja tai niiden purkauksia. Olennaista rakenteellisessa yhteiskunnan arvojen ja käytänteiden pahuudessa näytti olevan se, että ne jättivät ihmiset osattomaksi jostakin hyvästä. Yhteiskunnan kovuus jättää osattomaksi välittämisestä, suuret kouluyksiköt jättävät osattomaksi huomiosta tai kiusaaminen jättää osattomaksi yhteydestä toisiin ihmisiin. Välineellinen paha, kuten käsiaseet tai internet mahdollistavat pahan ottamisen tavoitteeksi, pahan mallin leviämisen tai pahan tekemisen. Rakenteellista pahaa ne ovat siksi, ettei niiden hallussapitoa ja käyttöä ole yhteiskunnassa kyetty lainsäädännöllä ja valvonnalla kontrolloimaan. Hyvinvointiyhteiskunnan rakenteiden oletettiin näissä kirjoituksissa turvaavan ja suojaavan ihmistä. Rakenteellisen pahan luokassa esitettyjen

asioiden pahuus näyttää olevan siinä, millä tavalla ne mahdollistavat tehdyn pahan kuten väkivallan tai kouluampumisten ilmenemisen ja millä tavalla ne vaikuttavat käsitykseen ja kokemukseen yhteiskunnan turvallisuudesta.³²

Kun aineistossa esiintuleva paha samastuu kärsimystradition mukaisesti kokemukseen, sen ongelmallisuus on vaikutuksissa, jotka rikkovat hyväksi koettua elämää. Pahaa ei ole niinkään se, miten ihminen kykenee tahtomaan ja asettamaan pahan teon päämääräkseen, vaan se, millä tavalla tuo paha vaikuttaa ihmiseen ja hänen elämänsä edellytyksiin. Kärsityssä pahassa merkittävää on kärsimyksen, kuolonuhrien ja haavoittuneiden määrä. Kirjoituksissa pahuus kasvaa kärsimyksen määrän myötä. Koettuna pahana kirjoituksissa esiintyvät kansalaisten järkytys ja turvallisuudentunteen rikkoutuminen. Kouluampumisten pahuus on niiden aiheuttamassa inhimillisessä tragediassa, joka horjutti ihmisten luottamusta yhteiskuntaan ja toiseen ihmiseen.

Kun pahaksi mielletään tehty, koettu tai rakenteellinen paha, kouluampumiskirjoitusten näkökulmia yhdistävä ajatus on pahan saaminen hallintaan tai pahan ja vahingollisen hoitaminen pois. Rakenteellisen pahan poistajana voi toimia yhteiskunta päättäjien tai kaikkien jäseniensä voimin, jos yhteisöllisyyttä tai kontrollia lisätään. Tehdyssä pahassa ihmiset itse voivat hillitä pahaa tekemällä hyvää tai rajoittamalla pahan tekemisen mahdollisuuksia. Pahan poistamiseksi on vaikutettava ihmisten toimintaan. Koetussa pahassa kärsimystä voidaan lievittää huolehtimalla uhreista ja antamalla rakkautta ja hoivaa. Kirjoitukset, joissa korostuvat ihmisen toiminnalla rajoitettavat vältettävät pahat, ymmärtävät pahan hallittavana asiana. Tämä ylläpitää uskoa siihen, että eri tahojen on mahdollista toiminnallaan vaikuttaa pahaan.

Olemuksellisen pahan luokassa paha sen sijaan ymmärretään joksikin todellisesti olemassa olevaksi, jota ei voi kokonaan poistaa, vaan ainoastaan yrittää hillitä. Olemuksellinen paha esiintyy kirjoituksissa silloin, kun pahaa pidetään kulttuurisiin kertomuksiin liittyvänä ja mystisenä voimana tai ihmisen olemukseen kuuluvana osana. Tässä luokassa pahuuden pahuus on sen yllättävässä voimakkuu-

dessä ja siinä, ettei sitä ole kyetty hillitsemään vastaavoimilla kuten pyhyydellä ja rakkauksella. Kouluampumisten pahuus saa eräänlaisen suurenmoisuuden kaavun, vaikka se samalla tuomitaankin.

Kouluampumisten vältettävä paha ei *Helsingin Sanomien* yhteiskunnallisen keskustelun perusteella ole tekijöiden väärin kohdistunut intentio tai teot itessään, vaan pahan ongelma on siinä järkyttävässä ja turvallisuuden rikkovassa vaikutuksessa, joka pahalla on hyvänä ja turvallisenä pidettyyn yhteiskuntaan ja sen jäsenten kokemuksiin. Kokemus synnytti tarpeen löytää joku, joka kaikesta voisi vastata.

MENNEESEEN SUUNTAUTUVA VASTUU JA SYYLLISTEN ETSIMINEN

Aineiston kirjoituksissa vastuun käsitettä ei välttämättä käytetty eksplisiittisesti. Sen sijaan niissä velvoitettiin monia eri tahoja, jotka liittyivät menneeseen tapahtumaan, sen seurauksiin tai vastaavien tapahtumien ennaltaehkäisemiseen. Vastuullisiksi tahoiksi määrittävät analyysissa paitsi ne, joita eksplisiittisesti nimettiin vastuullisiksi, myös ne, joita syytettiin. Vastuun käsitettä käytettiin usein ainoastaan vastuullisen tahon nimeämiseen, mutta vastuunkantoprosessin sisältöä tai vaiheita ei sen kummemmin avattu.

Jokelan kouluampumisten jälkeen tapahtumasta pidettiin vastuullisena yhteiskuntaa tai sen ilmapiiriä, joka vaikuttaa ihmisten asenteisiin sekä yhteiskunnalliseen tulonjakoon. Tätä kautta yhteiskunnan ajateltiin aiheuttavan kouluampumisia. Vastuullisina tästä arvojen muutoksesta, kiusaamisesta ja puuttumattomuudesta pidettiin myös kaikkia aikuisia.

30 Ollila 1997, 223.

31 Ollila 1997, 223–226. Vastuunkantoprosessin rangaisuuden, armahduksen ja anteeksiannon suhteista ks. Kirjavainen 1996, 139–170.

32 Järjestäytyneen ja turvallisen yhteiskunnan mieltäminen hyväksi ja sen rikkoutuminen pahaksi juontaa juurensa uuden ajan alkuun, jolloin yhteiskunnan sosiaalinen järjestys alettiin mieltää hyväksi ja epäjärjestys ja konflikti synnin hedelmäksi. Taylor 2007, 103–104.

On yhteiskunnan vika, jos lapsesta ja nuoresta kasvaa yhteiskunnan vastainen. – Me aikuiset olemme vastuussa tällaisesta kehityksestä, jossa lähimmäinen on unohdettu.³³

Kaikkien aikuisten lisäksi vastuu rajattiin tekijän lähiyhteisöön, jonka olisi pitänyt havaita tekijässä tapahtunut muutos ja puuttua hänen väkivaltaisuuteensa. Oletuksena on, että ampujan olemuksessa tapahtui muiden havaittavissa oleva muutos.

Kauhajoen ampumisista vastuullisina pidettiin päättäjiä kuten eduskuntaa, hallitusta ja sen ministereitä, jotka eivät olleet Jokelan ampumisten jälkeen muuttaneet aselakia, sekä viranomaisia kuten poliisia. Vastuu mielletään näissä syyllisyydeksi tehdyistä päätöksistä ja tekemättä jättämisistä, mutta myös tunteeksi, jota hallituksen jäsenten olisi pitänyt kokea.

Kyllä ihmettyttää suuresti hallituksen saamattomuus. Paljon luvattiin tehdä Jokelan murhenäytelmän jälkeen, mutta mitään ei ole saatu aikaiseksi. Aselakia ei ole vielä lääkään uusittu. – Miksei syyllisiä etsitä hallituksesta ja eduskunnasta?³⁴

Parikymmentä ruumista oppilaitosten lattialla, eikä maamme hallitus ainakaan ministerien puheista päätellen tunnu kokevan erityistä vastuuta verenvuodatuksesta.³⁵

Kirjoittajat eivät tarkenna, millä tavalla ja mihin syyllisten löytäminen tai ministerien vastuun tunteen kokeminen vaikuttaisivat tai mikä olisi heiltä riittävää vastuunkantotoimintaa.

Toisaalta poliittisen ja viranomaisvastuun kantajan etsimistä pidettiin epäsuotavana. Vastuulliseksi kuvailtiin lasten ja nuorten lähipiiri, joilta odotettiin välittämistä tai ”me kaikki” yhteiskunnan jäsenet, joiden katsottiin olevan syyllisiä ”tilanteeseen”.

Välittäminen tuo merkitystä, tarkoistusta ja rakentaa nuoren itsetuntoa. Vastuussa olemme me lähipiiri ja omaiset – eivät vain viranomaiset. Jokaisen lapsen ja nuoren tiedämme tarvitsevan ainakin yhden aikuisen, joka todella välittää hänestä.³⁶

Syyllisiä tilanteeseen olemme me kaikki. On turha etsiä yksittäisiä syyllisiä tai poliittisen vastuun kantajaa.³⁷

Vastuuksi muodostuu kaikkia syyllistävien kirjoitusten mukaan toisista välittäminen ja yhteisöllisyyden rakentaminen, jota ei ollut tehty tarpeeksi.

Vastuu tapahtuneista kouluampumisista tai niiden tekemisen mahdollisuuksista on menneeseen suuntautuvaa vastuuta. Vastuu näyttää samastuvan syyllisyyden tunnustamiseen. Syyllisiä ja siten myös vastuullisia tapahtuneesta ovat päättäjät, viranomaiset tai kaikki aikuiset. Teoista tai tekemättä jättämisistä vastaaminen ei ole ensisijaisesti seurausten tai vahinkojen korjaamista. Kirjoittajat odottavat, että vastuuseen vaaditut päättäjät ja poliisiviranomaiset tunnustavat syyllisyytensä eli vastuullisuuden tunteensa ja muuttavat toimintaansa. Kun näitä ei kuulu, vastuun vaatimusten sävy muuttuu kitkeräksi. Vastuun ottaminen tapahtuneesta olisi siis moitteeseen vastaamista ja selityselvöllisyyttä yhteiskunnan muille jäsenille.³⁸

Filosofi Marja-Riitta Ollilan mukaan yksilön vastuu kiteytyy juuri vastaamiseen, yksilön haluun ja kykyyn vastata, kun kuulee kutsun tai haasteen, vaikka ei yksin toimillaan kykenisi asioita muuttamaan. Päättäjien ja johtajien vastuuseen kutsumista Ollila kutsuu kaikkivaltiuuden harhaksi, jossa huijulla olevat ihmiset merkitsevät muille kaikkivaltiaan ihmisen symbolia. Kun kaikkivaltiaan ihmisen symboli horjuu eikä kykenekään estämään yksittäisiä tekoja, ihmiset tuntevat olonsa turvattomiksi ja isättömiksi.³⁹ Päättäjien ja yhteiskunnallisten valankäyttäjien syyttäminen ja vastuuseen huutaminen *Helsingin Sanomien* kirjoituksissa muistuttaa Ollilan kuvaamaa turvan etsimistä.

Tekijöiden vastuuta ja syyllisyyttä tekoihinsa ei aineiston teksteissä osoiteta kovin usein. Heti Jokelan ampumisten jälkeen siitä ei kirjoitettu lainkaan, vaikka Jokelan ampuja pyysi, ettei hänen teostaan syytettäisi ketään muuta kuin häntä itseään. Tutkimassani aineistossa hänelle ei kuitenkaan annettu vastuullisen moraaliagentin roolia. Tekijöiden syyttämättömyyteen kiinnitettiin huomiota vasta Kauhajoen ampumisten jälkeen. Tekijän vastuullisuudesta kirjoitettiin muutamissa kirjoituksissa,

joissa ihmeteltiin, miksei sitä mainita, tai moitittiin tekijöitä vastuusta luistamisesta.

Kun yksilön rikos on tarpeeksi suuri, yhteisö etsii syyt itsestään. Kansallisen kohteliaisuuskodein mukaisesti suomalainen yhteiskunta tekee korjausliikkeen ja välttelee radikaalin pahuuden ydintä. Persoonallisuushäiriöisen rikollisen tekoa selitellään, ja samalla hienotunteisesti jätetään mainitsematta, että teosta on vastuussa sen tekijä.⁴⁰

Näin kulttuurihistorioitsija Jari Ehrnrooth kritisoii yhteiskuntaa, joka omii itselleen syyllisyyden. Ongelmana on, että tällöin unohdetaan, kuka pahasta teosta on vastuussa. Ymmärtävää teon selittelyä vastusti myös mielipidekirjoittaja Lauri Tervakangas:

[Y]ritetään ymmärtää ampujien tekojen motiiveja, kun nämä itse ovat vältäneet vastuunsa surmaamalla puolustuskyyttömiä oppilastovereidensa lisäksi myös itsensä.⁴¹

Tervakangas osoittaa tekijöiden toiminnan moraalisen moitittavuuden ja tuomitsee samalla median sille antaman huomion, joka voi toimia ylykkeenä uusille tekijöille. Tekijän vastuullisuuden osoittamista vaativien kirjoitusten pyrkimyksenä on hillitä tulevaa pahaa. Niissä ei eksplikoida, tarkoittaako tekijöiden vastuun osoittaminen tai ilmaiseminen muuta kuin moraalista moitetta edesmenneille vastuusta luistaneille. Olennaista on oikein nimetty vastuullinen taho.

Se, että suomalaisessa yhteiskunnassa kasvanut nuori mies päätyy tekemään joukkomurhan ennen itsemurhaansa, tekee monien kirjoitusten perusteella yhteiskunnasta vastuullisen tapahtuneesta. Millä perusteella yhteiskunnan voisi ajatella olevan vastuussa jäsenensä toiminnasta? Yhteiskuntaa voi pitää vastuullisena, jos kollektiivin ajatellaan voivan olla vastuussa jäsenensä toiminnasta tai jos yhteiskunnan voi katsoa vaikuttaneen kohdistamallaan toimilla yksilöön ja tämän toimintaan merkittävästi.

Yhteiskunnan kollektiivisen vastuun jäsenensä toiminnasta voisi perustella filosofi Raimo Tuomelan mukaan silloin, jos yhteiskunnan toiminta mielletään me-tilaiseksi yhteistoiminnaksi. Yhteistoiminnan tulisi perustua yhteisesti hyväksytyjen

päämäärien sitoutuneeseen tavoittelemiseen. Me-tilaista yhteistoimintaa pitää koossa luottamus siihen, että muut jäsenet ovat yhtä sitoutuneita yhteisön toimintaan.⁴² Suomalaisen yhteiskunnan yhteisesti hyväksytyt me-tilaisen yhteistoiminnan päämääränä voisi pitää hyvinvoinnin tavoittelemista koko yhteisölle. Jos kouluampumisia pidetään pahoinvoinnin seurauksena ja pahoinvointia yhteiskunnan hyvinvoinnin tavoittelemisen sivutuotteena, kouluampumiset olisivat näin sen toiminnan vaikutusta. Jotta yhteiskunta olisi vastuussa sen hyvinvointia tavoitelleen toiminnan haittavaikutuksesta, sen olisi pitänyt osata ennakoida tämä vaikutus. Mikäli yhteiskunta ei ole toiminnallaan tavoitellut tai osannut ennakoida sen vääjäämättömäksi vaikutukseksi joidenkin pahoinvointia, josta aiheutuu kouluampumistekoja, yhteiskuntaa ei voida pitää syyllisenä eikä siten myöskään vastuullisena kouluampumisista.⁴³ Kumpikaan näistä tilanteista ei kerro, miten kollektiivin tulisi vastuunsa jäsenensä toimista kantaa.

Yhteistoiminnan näkökulmasta kouluampujien teot näyttäisivät perusteelliselta yhteiskunnasta ja sen päämääristä irtisanoutumiselta, eli kouluampumisia voidaan pitää yhteiskunnan toisinajattelijoiden

-
- 33 HS 12.11.2007 Mielipide/ Yhteiskuntamme on harvinaisen kova. Eila Kaarresalo-Kasari, kouluttaja, Bachelor of Arts, Helsinki.
 - 34 HS 27.9.2008 Mielipide/ Johtavilla päättäjillä pitää olla selkärankaa. Risto Kotro, Helsinki
 - 35 HS 1.10.2008 Kulttuuri/ Keskellä viikkoa: Säätiödotuksia helvetistä. Tommy Lindgren, laulaja, Don Johnson Big Band.
 - 36 HS 24.9.2008 Mielipide/ Välttämisen vahvistaa nuoren empatiakykyä. Kirsti Aalto, sairaalasielunhoidon johtaja, Marja-Leena Toivanen, kasvatuksen ja nuorisotyön johtaja, Kirkkohallitus.
 - 37 HS 27.9.2008 Mielipide/ Kauhajoien surmaaja oli aikuisen mies. Rita Huhtala, Espoo.
 - 38 Vrt. Ollila 1997, 223–226.
 - 39 Ollila 1997, 228–230.
 - 40 HS 25.10.2008 Pääkirjoitussivu/ Vieraskynä: Suomalainen kohteliaisuus estää ihmisvihan puuttumista. Jari Ehrnrooth, Suomen Akatemian akatemiatutkija, kirjailija, sosiologian ja kulttuurihistorian dosentti.
 - 41 HS 27.9.2008 Mielipide/ Mielenterveysvarojen puute ei selitä tappamista. Lauri Tervakangas, Lahti.
 - 42 Hallamaa 2011, TTYTE 22.9.
 - 43 Moraalisesti pahan ja hyvän epäsuhdasta ja toiminnan seurausten ennakoinnista ks. von Wright 2001, 205–216.

tekoina. Tuomela esittää me-tilaista yhteistoimintaa harjoittavan yhteisön silti olevan vastuussa toisina-ajattelijoidensa vahingollisista toimista, mikäli se on epäonnistunut kontrolloimaan niitä.⁴⁴ Yhteiskunnan kollektiivista vastuullisuutta vastaan sotii kuitenkin muutama seikka. Ensinnäkin kollektiivinen vastuu voi koskea vain sellaisen yhteisön toimia, johon on liitytty vapaaehtoisesti.⁴⁵ Suomalaisen yhteiskunnan jäsenyyttä ei voi kovin monen kohdalla pitää vapaaehtoisena, joten tämä ehto tekee yhteiskunnan jäsenyyden perusteella kaikille lankeavan kollektiivisen vastuun tapahtuneista kouluampumisista perusteettomaksi. Toiseksi yhteiskuntaa ei tämän perusteella voida välttämättä lainkaan pitää me-tilaisesti toimivana yhteisönä, eikä siten moraalisesti vastuullisena kouluampumisten tapahtumisesta.

Toinen mahdollinen tapa, jolla yhteiskuntaa voitaisiin pitää vastuullisena yksilön teosta, perustuu yksilön ja yhteiskunnan väliseen vaikutussuhteeseen. Yhteiskunnalliset olosuhteet voivat toimia perustellusti pahan tekijän puolustuksena esimerkiksi silloin, jos yhteiskunnassa häivytetään hyvä ja paha pois, eikä niihin oteta enää kantaa. Moraalifilosofi Heikki Kirjavaisen sanoin on kyse vastuullisen toimijan pätevistä puolustuksesta, jolloin hänen vastuullisuutensa tehdystä teosta heikkenee. Tällöin tekijää voitaisiin pitää ympäröivien olosuhteiden – tai jopa yhteiskunnan arvojen – uhrina, eikä siis täysin vastuullisena, sillä hänellä ei olisi moraaliseen vastuullisuuteen tarvittavaa riittävää tietoa yhteisön arvojen mukaisesta oikeasta ja väärästä. Tällaisten olosuhteiden luominen vaatisi kuitenkin totalitarismia.⁴⁶ Suomalaista yhteiskuntaa tuskin voidaan pitää totalitaarisena. Siksi yksilön vastuun siirtäminen kollektiiville nimeltä suomalainen yhteiskunta ei ole perusteltua.

Menneeseen suuntautuva vastuu kohdistettiin kirjoituksissa myös tapahtumien seurauksiin. Kouluampumisten seurauksista⁴⁷ keskeisimpänä vastuuseen vaadittavana tahona kirjoituksissa pidettiin median edustajia. Mediaa muistutettiin vastuustaan uutisoida tapahtumista ja surevista eettisesti erityisesti Jokelan ampumisten jälkeen. Kauhajoen ampumisten jälkeen kirjoitettiin median olevan vastuussa tekijöiden esiin nostamisesta ja näille an-

netusta julkisuudesta. Kouluampumisten seuraukseksi nimettiin pelko. Sen lietsomisesta syytettiin toimittajia sekä heidän haastattelemiaan asiantuntijoita, jotka puhuivat kouluampumisista, vaikka tapahtumat eivät koskeneet peruskoulua.⁴⁸

ENNAKOIVA VASTUU YHTEISENÄ TUNTEENA

Helsingin Sanomissa käyty keskustelu osoittaa, miten ampumistapausten jälkeen haluttiin, ettei Suomessa enää tapahdu vastaavaa. Koska Jokelan ampumisten tulkittiin toistuneen Kauhajoella, vaatimukset ehkäistä uusia ampumisia ja kantaa vastuuta ehkäisemisestä voimistuivat Kauhajoen ampumisten jälkeen. Näitä mahdollisten tulevien tapahtumien ehkäisemiseen tähtäviä valvovia tai estäviä toimia kutsun ennakoivaksi vastuuksi.

Vastuu kouluampumisten ehkäisemisestä asetettiin Jokelan jälkeen voimakkaimmin koulun harteille:

Yksi Jokelan murhenäytelmän opetus on, että nuoren mielen häiriintymiseen pitää pystyä reagoimaan ajoissa ja paneutuen. Koulukiusaaminen ja nuoren eristäytyminen ovat asioita, joita ei saa sivuuttaa. – – Näistä asioista vastuu lankeaa opettajille, mutta heitä ei saa jättää yksin, vaan koulutyön tukena tulee olla myös riittävä määrä terveydenhuollon ja kasvatuspsykologian ammattilaisia. Nuoria on tuettava ajoissa.⁴⁹

Kiusaamiseen ja eristäytymiseen puuttumisen lisäksi koulun ja opettajien vastuun alaksi mainittiin oppilaiden ”tukiverkkojen tiivistäminen” sekä opetussisältöjen muuttaminen siten, että ne tukevat paremmin nuorten kehitystä.

Ennakoivan valvovan vastuun vaatimus kohdistui koulun henkilökunnan lisäksi poliisiin ja mielenterveyden ammattilaisiin. Valvontaa korostettiin Kauhajoen jälkeen enemmän kuin Jokelan ampumisten jälkeen. Jokelan jälkeen poliisille kohdistettu vastuun vaatimus samastui konkreettisiin toimiin, esimerkiksi verkon valvontaan, josta ovat vastuussa myös sivustojen ylläpitäjät.

Vastuu nettisivuista ja keskustelupalstoista on niiden pitäjillä. Rajanveto julkaistavan ja julkaisukelvottoman

tekstin välillä on tietysti vaikeaa. Silti on toivottavaa, että selvästi häiriintyneisiin ja rikoksiin yllyttäviin teksteihin puututtaisiin nykyistä tiukemmin. Tiedon ja tekstin määrä on toki kasvanut niin valtavaksi, että kattava valvonta on ymmärrettävästi mahdotonta. Viranomaisilla, etenkin poliisilla, on silti oma vastuunsa internetin seurannasta.⁵⁰

Verkon valvonnassa vastuun alana on kaiken epäilyttävän havaitseminen ja siihen puuttuminen. Kauhajoen jälkeen vaadittuihin valvoviin toimiin kuuluivat nettiuhkailijan tietokoneen takavarikointi, aselupien saannin kiristäminen ja kriisityöryhmien perustaminen, jotta epäilyttävien ja vaarallisten henkilöiden toimiin osattaisiin puuttua.

Jokelan ampumisten jälkeen ennakoivaan vastuuseen vaadittiin päättäjiä, joiden odotettiin vaikuttavan kansalaisten hyvinvointiin muun muassa jakamalla mielenterveysvaroja sekä panostamalla yhteisöllisyyteen. Päättäjiltä yhteisöllisyyttä vaativat niin pääkirjoittajat, kolumnistit kuin mielipidekirjoittajatkin myös Kauhajoen jälkeen. Lisäksi päättäjien vastuulle sälytettiin vastaavien tapausten ehkäiseminen sekä aselain ja aselupamenettelyn muuttaminen.

Ennakoiva valvominen asetettiin myös vanhempien, aikuisten ja jokaisen suomalaisen vastuulle. Vanhempien ja aikuisten kasvatusvastuuna korostettiin moraalien, oikean ja väärän opettamista, lapsille ja nuorille sekä yhteyden ylläpitämistä ja heidän harrastustensa seuraamista.⁵¹ Kaikkien jakaman vastuun ala vaihteli eri kirjoituksissa. Jokelan jälkeen kaikkien vastuulle asetettiin puuttuminen pahoinvointiin, mutta myös vastuu välittää ja rakastaa sekä huolehtia toisista ihmisistä. Näissä kirjoituksissa argumentoitiin vastuun välttelemistä vastaan:

Vastauksia ja vastuullisia etsittäneen ainakin ampujan henkilöhistoriasta, tovereista ja harrasteista, opetus- ja terveysviranomaisten toimista, poliisin resursseista ja harjoitetusta politiikasta. Huolenpitoa heikoimmista lähimmäisistämme ja vastuuta heidän teoistaan emme voi kuitenkaan loputtomiin siirtää muille, niin houkuttelevan helppoa kuin se olisi.⁵²

Vastuu muutoksen tekoon ei kuulu pelkästään poliitikoille, kouluille tai vanhemmille – se kuuluu meille kaikille.⁵³

Kauhajoen jälkeen jokaisen valvovaan vastuuseen katsottiin kuuluvan kiusaamiseen tai ihmisvihaan puuttuminen sekä potentiaalisten ampujien tunnistaminen niin reaali maailmassa kuin verkossa, jotta vastaavaa ei enää tapahtuisi.

Oikea tapa vastata tähän haasteeseen ei ole rynnätä estämään verkossa liikkumista vaan kasvattaa ihmisiä toimimaan sielläkin toisistaan vastuuta kantaen. Presidentti Tarja Halonen oli oikeassa sanoessaan, että aikuisten tulee ymmärtää, että heidän vastuunsa nuorista ulottuu myös virtuaaliseen verkkomaailmaan.⁵⁴

Kuten edellä lainattu pääkirjoitusteksti osoittaa, valvovan vastuun vastuullisina tahoina ovat ennen kaikkea aikuiset ja vastaan ottavana tahona nuoret.

Kaikkia suomalaisia ja aikuisia velvoittavan puhutavan lisäksi ennakoivan vastuun kirjoituksissa esiintyi muutamia mainintoja yhteisvastuusta. Yhteisvastuuta peräänkuulutettiin muun muassa koulukiusaamiseen puuttumisessa. Kiusaamisen oikeuttavat ja sitä ylläpitävät sivustaseuraajat ja kiusaamisen lopettaminen on koko koulu- tai luokkayhteisön vastuulla. Pääkirjoitustoimittaja Antti Blåfield vetoaa Turun yliopistossa tehtyyn tutki-

44 Tuomela 2007, 251.

45 Tuomela 2007, 235.

46 Kirjavainen 1996, 129–133.

47 Seurauksella tarkoitan kouluampumisten mediakäsittelyä ja tekijöiden esiin nostamista. En ota kantaa teon ja mediakäsittelyn kausaaliseen suhteeseen.

48 HS 25.9.2008 Mielipide/ Pieniä koululaisia ei saa pelotella surmilla. Hannu Taimio, Vantaa.

49 HS 19.4.2008 Pääkirjoitus/Koulujen työtä pitää tukea.

50 HS 8.11.2007 Pääkirjoitus/ Jokelan traaginen päivä jarkuttaa jokaista.

51 HS 18.11.2007 Sunnuntai/ Ylimielisyyden uhrin. Toimittaja Ritva-Liisa Snellman.

52 HS 9.11.2007 Mielipide/ Syyllisten etsinnän voi aloittaa itsestä. Maria Ågren, Askola.

53 HS 27.9.2008 Nuoret/ Kolumni: Vastuu on yhteinen. Kolumnisti Camilla Jarva.

54 HS 25.9.2008 Pääkirjoitus/ Sairas väkivallan ihannoiti pitää osata tunnistaa ajoissa.

mukseen, jossa kiusaamiseen oli puututtu tekemällä siitä koko yhteisön asia ja vaikuttamalla erityisesti hiljaisiin sivustaseuraajiin. Jakamalla vastuuta koko ryhmälle kiusaaminen oli saatu vähenemään. Vaikka kirjoituksessa osoitetaan hiljaisten hyväksyjien osallistuvan kiusaamiseen, eri toimijoita, kiusaajia ja sivustaseuraajia, ei erikseen osoiteta vastuullisiksi. Kolumnistille yhteistä vastuuta kantava yhteisö ei rajoitu kouluun tai luokkaan, vaan valtionvarainministeriöön saakka. Sieltä kaivataan rahaa ammattilaisten palkkaamiseksi perheiden ja koulujen tueksi, ”välittämisen ryhtiliikkeen” aikaansaamiseksi.⁵⁵

Ennakoiva yhteinen vastuu välittää toisista ihmisistä tai jokaisen vastuu osallistua muutoksen tekemiseen ei täytä edellä esitetyn moraalifilosofisen kollektiivisen vastuun kriteerejä. Se muistuttaa kollektiivisen vastuun ajatusta siinä, että vastaavana tahona on muu kuin vain vahingon tai pahan aiheuttanut yksilötoimija. Yhteisessä vastuussa vastaavaksi tahoksi pyritään osoittamaan useampi ihminen yksittäisenä moraalitoimijana. Kollektiivisessä vastuussa vastaavana tahona on juuri kollektiivi eli ryhmä, yhteisö tai yhteiskunta ja vastuunalana on jokin rajattu tapahtuma tai teko. Yhteiseen syyllisyyteen ja vastuuntuntoon vetoava ennakoiva vastuu muistuttaa enemmän sitä, mitä Ollila kutsuu tunne-eetikon tavaksi suhtautua vastuuseen. Tunne-eetikolle vastuu määräytyy ihmisyyden ja maailmaan kuulumisen perusteella. Vastuu samastuu koettuun vastuun tunteeseen, ei niinkään vastuunkantotekeihin tai -toimintaan, kuten järkieetikolla. Järkieetikko pitää itseään vastuullisena vain omien tekojensa perusteella, kun taas tunne-eetikko mieltää vastuunsa laajemmin ihmisyyden perusteella lankeavaksi jaetuksi vastuun kokemukseksi.⁵⁶

Tunne-eetikon tavoin vastuuseen suhtautuu myös filosofi Emmanuel Lévinas. Hän korostaa etiikassaan jokaisen ääretöntä vastuuta toisesta ihmisestä. Tämä vastuu ei ole tasapainoista tai vastavuoroista ja sen toteutuminen on enemmän utopiaa kuin realismia. Silti toisen ihmisen elämää tulee kunnioittaa ja ajatella sitä valintatilanteissa enemmän kuin omaansa ja näin pyrkiä noudattamaan äärettömän vastuun periaatetta. Vastuu ei kuulu vain aktiivisesti toimiville, vaan myös toimintaa sivusta seuraaville.⁵⁷ Sivustaseuraajien vastuulli-

suutta pahantekoon puuttumisessa korostaa myös filosofi Jonathan Glover: kääntäessään pään pois sivustaseuraajat osoittavat tietävänsä katseen tuovan epämiellyttävää lisätietoa väärin toimimisesta.⁵⁸ Tunne-eetikon vastuunalaksi voisi näin määritellä velvoitteen kunnioittaa ja edistää toisen ihmisen hyvää elämää.

Käsitepari yhteinen vastuu merkitsee aineistoni kirjoituksissa vastuuntuntoa, kokemusta vastuullisena olemisesta. Siihen vedotaan, jotta saavutettaisiin lähimmäisen hyvää kunnioittava yhteiskunta, jonka jokainen jäsen haluaa ja tekee toiselle hyvää ja jossa mielenterveysongelmista kärsiville olisi kylliksi ammattiapua tarjolla. Näin tulevien järkyttävien kouluampumisten tapahtuminen voitaisiin estää.

Ennakoivan vastuun kirjoituksissa vastuun käsite näyttää merkitsevän velvollisuutta. Vastuun kantaminen merkitsee sitä, että vastaaja hoitaa hänen vastuunsa alaan kuuluvat kontrolloivat, valvovat tai muutoksen aikaan saavat toimet. Kun velvollisuutta ei ainoastaan osoiteta, vaan sen noudattamista vaaditaan, ennakoiva vastuu saa arvottavia merkityksiä. Velvoitteen täyttäminen on moraalisesti kiitettävää tai ainakin moraalinen minimivaatimus. Sen täyttämättä jättäminen eli ennakoivan vastuun kantamatta jättäminen on moraalisesti moitittavaa. Ennakoivasta vastuusta puhuttaessa pyritään normittamalla ohjaamaan tulevaa toimintaa.

Millaisiin perusteisiin normittavat velvoitteet olisivat perusteltuja? Velvollisuus voi von Wrightin mukaan perustua normiin silloin, jos normin päämääränä on jonkun olennon hyvä. Sitä, mitä jonkin olennon hyvän kunnioittaminen tai edistäminen käytännössä vaatii, voidaan pitää muiden velvollisuutena tehdä. Velvollisuus tai velvoittava normi voi ohjautua joko sisäisesti tai ulkopuolisen auktoriteetin sanelemana ja se voi koskea niin ihmisen itsensä kuin toisten olentojen hyvää.⁵⁹

Helsingin Sanomien velvoittavissa kirjoituksissa, joissa eri tahoja vaaditaan ennakoivaan vastuuseen kouluampumisten ehkäisemisestä, asetetaan normin avulla päättäjille ja koululle positiivinen velvollisuus, jonka päämääränä on turvata kansalaisten ja varsinkin lasten ja nuorten hyvä ja turvallinen elämä. Velvoittavan normin eri toimijoille asettamat ennakoivan vastuun alat näyttävät menevän usein

yksiin sen kanssa, mitä kirjoituksissa tavoiteltiin hyvänä ja välttävää pahaa hillitsevä. Asetettuja normeja voidaan pitää moraalifilosofisesti perusteltuina, mikäli ne ovat välttämättömiä, jotta muiden olentojen hyvää voidaan kunnioittaa.

LOPUKSI

Helsingin Sanomien kouluampumiskirjoituksissa tekoon liittyvien syyllisyys- ja vastuusuhteiden esittäminen tai pohtiminen ei näytä olevan kirjoittajien keskeinen intressi. Vastuullisiksi kouluampumisten tapahtumisesta, niiden seurauksista ja ehkäisemisestä nimetään useita yhteiskunnallisia toimijoita. Jotta jokin taho (A) saataisiin vastaamaan teosta tai tapahtuneesta (x), käsitettä vastuu käytetään velvoittamaan A:ta, jotta tämä joko tunnustaisi syyllisyytensä tai ottaisi asian hoitaakseen ja hyväksyisi sen näin vastuun alakse. Kirjoituksissa ei juuri eksplikoida, kuka on nimettyjen vastuullisten vastaanottava taho (B), jolle vastuullisten on vastattava. Vastuusta kirjoittamalla tavoitellaan vastuun tunnetta ja toivottuja hyviä muutoksia. Näiden vastuunkannoksi miellettyjen muutosten toteutumisen perimmäisenä tarkoituksena on tehdä kouluampumisten tapahtuminen mahdottomaksi.

Menneeseen pahaan tekoon suuntautuva moraalinen vastuunkantoprosessi jäi kouluampumisten jälkeen keskeneräiseksi. Tekojen tekijät eivät olleet enää yhteisössä vastaamassa teoistaan. Onko tällaisessa tilanteessa moraaliset vastuusuhteet silti osoitettava? Tekijöistä tuli mediakeskustelun valossa oman toimintansa uhreja, koska he riistivät itseltään elämän, ihmisen olennaisimman hyvän. Tekijöitä ei voitu rangaista, eikä nuorina kuolleiden paheksuminenkaan ollut täysin sopivaa. Tekijöiltä ei voitu odottaa katumusta, eikä heitä voitu armahdattaa. Tekijöiden syyllisyyden osoittamisella olisi ollut jokin vaikutus vain toisten ihmisten toimintaan tai kokemukseen.

Menneeseen suuntautuva vastuu rakenteellisesti pahasta ohjattiin yhteiskunnan päättäjille, joista tuli tekijöiden sijaisia vastuunkantajina. Päättäjien odotettiin ilmaisevan syyllisyytensä ja osoittavan vastuun tuntoa. Mutta nämäkään vaatimukset eivät näytä tyydyttävän kansalaisten tarvetta löytää vastuullinen taho. Päättäjiltä vaaditut rakenteelliset

toimet eivät korjaa pois pahan ongelmallisuutta, sillä ongelmallista oli ennen kaikkea kansalaisten kokemus.

Kouluampumisten aiheuttamaan koettuun pahaan, järkytykseen ja turvattomuuteen koettiin *Helsingin Sanomissa* käydyssä keskustelussa saada helpotusta jakamalla vastuun tunnetta kaikkien yhteiskunnan jäsenten kannettavaksi ja velvoittamalla jokaista huolehtimaan ja välittämään toisistaan. Puhe kansallisen turvallisuuden tunteen rikkoutumisesta ja kaikkia kohdanneesta järkytyksestä näytti uhriuttavan koko suomalaista yhteiskuntaa ja heikentävän sen jäsenten toimijuutta. Kuka silloin rakentaa heikentynyttä turvallisuuden tunnetta ja toimii velvoitetulla tavalla?

Ennakoivan vastuun kirjoituksissa esitettiin velvoitteita, joilla pyrittiin turvaamaan tavoiteltavat hyvät, kuten turvallisuus, järjestäytynyt yhteiskunta tai toimiva terveydenhuolto. Sopivia keinoja näihin ei vain näyttänyt löytyvän, vaan vaatimukset jäivät kannanotoiksi, ikään kuin tunnustukselliseksi puheenvuoroiksi yhteiskunnallisen hyvän puolesta.

Kouluampumisten jälkeisessä keskustelussa velvoittavilla normeilla tavoiteltiin hyviksi miellettyjä asioita, joiden uskottiin korjaavan kouluampumisten aiheuttama järkytys. Pohjimmaisena tavoitteena voi nähdä olevan toiveen, ettei kouluampumisia enää tapahtuisi. Ovatko aineistossa normeiksi esitetyt keinot tehokkaita tai riittäviä estämään kouluampumisten toteutuminen?

Välttävää pahasta kirjoittaminen ja velvoittavat vaatimukset ennaltaehkäistä tulevia tapauksia eivät aineiston analyysin perusteella menneet yksin. Kun kouluampumisia halutaan estää, on huomioitava, että kouluampumiset eivät ole vain yhteiskunnallisista syistä determinoituva ja pahana koettu tapahtuma, vaan aseeseen tarttuvien hen-

55 HS 1.10.2008 Pääkirjoitusivu/ Kolumni: Vihan verkosto. Pääkirjoitustoimittaja Antti Blåfield.

56 Ollila 1997, 77–81.

57 Lévinasin pahuuskäsityksestä lisää ks. Bernstein 2002, 172 ja 180–183.

58 Glover 2010, 526.

59 Von Wright 2001, 282–284.

kilöiden suunnitelmallista toimintaa. Vastaavalla tavalla myös ennakoivan vastuun kantaminen on toimintaa, jossa veloitteen mukaisen tavoitteen toteuttamiseksi on löydettävä riittävät keinot. Pelkkä tunne vastuullisena olosta ei riitä toiminnaan estämiseen. Jotta jonkun ihmisen tulevan toiminnan onnistumiseen tai epäonnistumiseen voidaan vaikuttaa, on tarkasteltava toiminnan tavoitetta ja keinoja ja pyrittävä vaikuttamaan niiden välisiin suhteisiin. Käsitteellisesti toimintaa ei toteudu, jos tavoitteita ei ole mielekästä asettaa tai keinon mukaan ei ole mahdollista ryhtyä toimimaan. Jos kouluampumistoimintaa halutaan estää, olisi ensin tiedettävä, mitä käsitteellisessä mielessä hyvää potentiaaliset ampujat aikovat edistää toiminnallaan. Mikä on ampumistoiminnan tavoite? Muiden ihmisten on mahdollista vaikuttaa toimijan tavoitteen asettelun mielekkyyteen tai valittavissa oleviin keinoihin. Jos ampujan tavoitteena ovat julkisuuden tuomat hyvät ja keinona oman mediamateriaalin jakaminen, toiminnan tavoitteen toteutumisen todennäköisyyttä voi pienentää vähentämällä vastaaville teoille myönnettyä palstatilaa ja klikkauksia. Tällöin joukkosurma ja sillä hekumoiva kuvamateriaali ei välttämättä olisi tehokas keino saada maailmanlaajuista huomiota. Julkiseksi huomioksi voidaan tosin mieltää myös kouluampumisia koskevan tieteellisten artikkelien kirjoittaminen.⁶⁰

Jos taas ampujan tavoitteena on purkaa vihaansa koulu yhteisöön kohtaan, itse keinoksi valittu tuhoamistoiminta oletettavasti toteuttaa hänen tavoitteensa. Halutessaan estää tavoitteen toteutumista yhteiskunnan muut jäsenet voivat koettaa kohdella potentiaalista ampujaa siten, ettei hänelle muodostuisi intressiä vahingoittaa toisia, sekä vaikuttaa keinoiksi valittavien tuhoamisvälineiden saatavuuteen. Mistään näistä vaikuttamisyrityksistä ei kuitenkaan voi sanoa, että ne olisivat loogisesti tuhotoiminnan estämiskeinoina riittäviä, sillä moraalitoimijuuteen kuuluu vapaus valita myös vahingollisia päämääriä. Vaikuttamisyritykset voisivat täyttää kuitenkin kouluampumisten jälkeen yhteiskunnan eri tahoilta vaaditut ennakoivan vastuunkannon veloitteet.

LÄHTEET

HELSINGIN SANOMAT

- 2007 8.11. – 31.12.
 2008 3.3., 18.4., 19.4. ja 24.9. – 12.12.
 2009 14.5., 12.6. ja 23.9.
 2010 2.1., 3.1., 10.1.; 13.1. ja 16.1.
 2011 9.2. ja 16.2.

KRP

- 2007 *Johdanto esitutkintapöytäkirjaan 2400/R/488/07*. Kahdeksan murhaa ym. Jokelan koulukeskuksessa Tuusulassa 7.11.2007.
 2008 *Esitutkintapöytäkirja 2400/R/350/08*. Kymmenen murhaa, kaksitoista murhan yritystä, törkeä tuhotyö Kauhajoella 23.9.2008. Julkinen versio.

KIRJALLISUUS

ARISTOTELES

- 2005 *Nikomakhoksen etiikka*. Suom. Simo Knuuttilla. Helsinki: Gaudeamus.

AUGUSTINUS

- 1981 *Tunnustukset*. Suom. Otto Lakka. Tark. suom. Yrjö Otto Lakka. Kristikunnan klassikkoja 1. Helsinki: SLEY-kirjat.

BECKER, LAWRENCE C. & BECKER, CHARLOTTE B. (ED.)

- 1992 *Encyclopedia of Ethics*. Vol. 1–2. London: St. James Press.

BERNSTEIN, RICHARD J.

- 2002 *Radical Evil: A Philosophical Interrogation*. Cambridge: Polity Press.

CONSALVO, MIA

- 2003 ”The Monsters Next Door: Media Constructions of Boys and Masculinity”. *Feminist Media Studies* 3:1, 27–45.

GLOVER, JONATHAN

- 2010 *Ihmisyys: 1900-luvun moraalihistoria*. Helsinki: Like Kustannus Oy ja Suomen Rauhanpuolustajat.

60 Olen aiemmin esittänyt tutkimuksen kuuluvan osaksi yhteiskunnallista kouluampumiskäsikirjoitusta. Pelkonen 2012, 29.

HAKALA, SALLI

2009 *Koulusurmat verkostoyhteiskunnassa: Analyysi Jokelan ja Kauhajoen kriisien viestinnästä.* Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 2/2009. Helsingin yliopisto: Viestinnän tutkimuskeskus CRC.

HALLAMAA, JAANA

2011 TTYTE – Teon, toiminnan ja yhteistoiminnan teoriaa ja etiikkaa -luentosarja. Helsingin yliopisto, Teologinen tiedekunta, Systemaattisen teologian osasto. 8.9.–21.10.2011. Tekijän hallussa.

2013 *Yhteistoiminnan etiikka.* Luvut 3–7. Keskenäinen käsikirjoitus. Versio 11/2013. Tekijän hallussa.

HARE, R. M.

1986 *The Moral Language.* Oxford: Clarendon Press.

KIILAKOSKI, TOMI

2009 *Viihtojä: Analyysi kouluväkivallasta Jokelassa.* Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 28. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

KIRJAVAINEN, HEIKKI

1996 *Moraali, motivaatio ja yhteiskunta: Johdatus eräisiin motivaatioteoreettisen sosiaalietiikan keskeisiin ongelmiin.* Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisu 199. Helsinki.

KOEHN, DARYL

2005 *The Nature of Evil.* New York: Palgrave Macmillan.

LARKIN, RALPH W.

2009 "The Columbine Legacy: Rampage Shootings as Political Acts." *American Behavioral Scientist.* Vol. 52, No. 9. 1309–1326. <http://abs.sagepub.com/cgi/reprint/52/9/1309>.

MACINTYRE, ALASDAIR

2004 *Hyveiden jäljillä: Moraaliteoreettinen tutkimus.* Suom. Niko Nojonen. Helsinki: Gaudeamus.

MUCHERT, GLENN W. & CARR, DAWN

2006 "Media Salience and Frame Changing across Events: Coverage of Nine School Shootings, 1997–2001." *Journalism & Mass Communication Quarterly* 83, 747–766.

NEIMAN, SUSAN

2004 *Evil in Modern Thought: An Alternative History of Philosophy.* Princeton and Oxford: Princeton University Press.

NIKUNEN, MINNA

2005 *Surman jälkeen itsemurha: Kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa.* Diss. Tampere: Tampere University Press.

OLLILA, MARJA-RIITTA

1997 *Moraalin tuolla puolen.* Helsinki: WSOY.

PELKONEN, TAINA

2012 *Kouluampumiset moraalisenä toimintana Helsingin Sanomien kantaa ottavissa kirjoituksissa.* Sosiaali-etiikan pro gradu -tutkielma. Teologinen tiedekunta. Helsinki: Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/32693>.

RAITTI, PENTTI ET AL.

2008 *Jokelan koulusurmat mediassa.* Tiedotusopin laitoksen julkaisu A 105. Tampere: Tampereen yliopisto.

2009 *Kauhajoen koulusurmat mediassa.* Tiedotusopin laitoksen julkaisu A 111. Tampere: Tampereen yliopisto.

TAYLOR, CHARLES

2007 *A Secular Age.* Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.

TUOMELA, RAIMO

2007 *The Philosophy of Sociality: The Shared Point of View.* New York: Oxford University Press.

VON WRIGHT, GEORG HENRIK

1985 *Filosofisia tutkielmia.* Suom. Heikki Nyman, Tauno Nyberg & Jyrki Uusitalo. Helsinki: Kirjayhtymä.

2001 *Hyvän muunnelmat.* Suom. Vesa Oittinen. Helsinki: Otava.